

1. Sammanfattning

1.1 Vårdprogrammets syfte och omfattning

Gamla Riksdagshuset ägs av Staten och förvaltas av Statens fastighetsverk. Huset är beläget på sydöstra Riddarholmen i Stockholm inom fastigheten Gråmunkeholmen 3 med adress Birger Jarls torg 5. Huset är statligt byggnadsminne enligt "Förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m."

Statens fastighetsverk har som mål att upprätta ett vårdprogram för varje byggnad, anläggning, park eller markområde som är statligt byggnadsminne. Programmet skall vara till hjälp för förvaltningspersonalen att agera i enlighet med objektets definierade behov och förutsättningar, såväl inför stora förändringsbeslut som i det kontinuerliga drift- och underhållsarbetet, samt vid akutåtgärder.

Vårdprogrammet för gamla Riksdagshuset har upprättats i anslutning till den omfattande renovering som genomfördes 1996-99. Programmet har reviderats i fråga om kulturhistorisk värdebeskrivning, samt målsättningar liksom med en beskrivning av författningsskyddet under vintern 2004-2005.

Ambitionen vid upprättandet av vårdprogrammet har varit att dels samla befintlig kunskap om huset som bl a framkommit vid det omfattande renoveringsarbetet under 1990-talet, dels att ge en översiktlig och lättillgänglig dokumentation av huset. Programmet innehåller en analys av husets kulturhistoriska värde samt mål beträffande bevarande och utveckling av husets funktion.

1.2 Författningsskydd

Gamla Riksdagshuset är statligt byggnadsminne. Byggnaderna försågs, tillsammans med övriga byggnadsminnen på Riddarholmen, med skyddsföreskrifter 1993. Skyddsföreskrifterna reglerar hur bebyggelsen får hanteras. Riksantikvarieämbetet är tillsynsmyndighet för statliga byggnadsminnen och skall följa att vård och underhållsinsatser utförs på ett, från kulturhistorisk synpunkt, lämpligt sätt. Åtgärder som strider mot skyddsföreskrifterna skall prövas av Riksantikvarieämbetet.

Gamla Riksdagshuset lyder också under andra lagstiftningar som tex Kulturminneslagen och Plan- och bygglagen.

1.3 Kulturhistoriskt värde och därtill kopplade målsättningar

Gamla Riksdagshuset kulturhistoriska värde är högt. Genom byggnaden kan vi följa viktiga skeenden i Stockholms och Sveriges historia. Värdena är dels av konkret fysisk karaktär, dels på en mer abstrakt historisk nivå.

I gamla Riksdagshusets källare finns murar och valv som ursprungligen byggdes på 1270-talet när ett franciskanerkloster uppfördes på Riddarholmen. Troligen finns medeltida murar också på bottenvåningen och en trappa upp i huset. Dessa murar vittnar om Stockholms äldsta historia och kan berätta om klostrets utförande, om Stockholm i mitten av 1200-talet och om medeltida byggnadsskick.

Klostret lades ned i samband med reformationen på 1500-talet och byggnaderna återanvändes för olika ändamål bl a som sjukhus och skola. Så småningom kom husen att övergå i privat ägo och användes som bostad för högreståndsfamiljer. Under 1830-talet fick Sveriges riksdag sina första fasta lokaler i byggnaderna Dessförinnan hade riksdagen sammanträtt på olika platser runt om i landet. Innanför murarna i dessa hus har fattats en lång rad beslut som blivit historiska milstolpar i den svenska samhällsutvecklingen tex besluten om obligatorisk folkskola och avskaffandet av skråväsendet. Det var också inom dessa väggar som den svenska demokratin tog sina första stapplande steg i slutet av 1800-talet. Byggnaderna har byggts om kraftigt sedan denna tid och det samhällshistoriska värde som byggnaden representerar är därför snarare på en abstrakt nivå. I dag vittnar enbart byggnadens namn och det bevarade riksvapnet ovanför huvudentrén om den tidigare funktionen.

Husets ombyggnad efter att riksdagen flyttat till Helgeandsholmen 1905 har ett arkitekturhistoriskt värde genom att det visar på det tidiga 1900-talets restaureringssyn och arkitekturideal. Gamla Riksdagshuset har ett synligt läge på Riddarholmen liksom från många håll i staden och har ett viktigt miljöskapande värde. På Riddarholmen är samtliga hus av vikt för bevarandet av helhetsmiljön och upplevelsen av det ålderdomliga stadslandskapet.

För att de kulturhistoriska värdena i gamla Riksdagshuset skall bestå har Statens fastighetsverk satt upp en rad mål för husens förvaltning. Förutom att den skall vara lönsam skall den ta hänsyn till det kulturhistoriska värdet, miljöaspekter och tillgänglighetsfrågor.

I förvaltningsarbetet är det en målsättning att slå vakt om byggnadens nuvarande uttryck genom att bevara den gestaltning som byggnaden fick vid Aron Johanssons ombyggnad på 1910-talet vilken också har lyfts fram och tydliggjorts under en stor renovering på 1990-talet. J F Åboms nyrenässansfasader i den norra delen av byggnadskomplexet skall bevaras liksom riksvapnet över huvudentrén.

De medeltida murpartierna från Franciskanerklostret som finns i källare och kanske också högre upp i byggnadens norra delar skall bevaras på en i det närmaste konserverande nivå.

Gamla Riksdagshuset byggnadshistoria är inte särskilt välkänd. Vi kan anta hur länge huset funnits och vilka verksamheter som har bedrivits här men vilka fysiska avtryck av dessa som finns är mer okänt. Det är därför svårt att ur antikvariskt perspektiv ta ställning till olika åtgärder i byggnadskropparna. Alla åtgärder skall därför föregås av antikvariska förundersökningar, konsekvensbeskrivningar eller byggnadsarkeologiska undersökningar.

Utöver ovan nämnda målsättningar finns mål beträffande dokumentation, levandegörande, brandskydd och forskningsbehov.